

Posudek vedoucího disertační práce

Jméno doktoranda: Mgr. Vladimír Lajsek

Téma a rozsah práce: Teoretickoprávní analýza laického prvku v justici, 213 normostran

Datum odevzdání práce: 17. října 2019

Disertační práce Vladimíra Lajska se věnuje tématu důležitému jak z hlediska právní sociologie (vztah práva a společnosti), tak z hlediska teorie práva (výkon soudnictví v právním státě) a právní filosofie (zdroje legitimacy). Tím tématem je role laiků v rámci soudní moci.

Práce se zabývá především postavením přísedících v českém právním řádu, jeho kritikou z hlediska ústavnosti, legitimacy i funkčnosti, komparací zvláště s německou a rakouskou právní úpravou a formulací určitých doporučení.

V první části, věnované historii laiků v justici obecně a v českých zemích zvláště, dospěl doktorand na podrobně rozebraných případech soudních procesů s K. H. Borovským a Leopoldem Hilsnerem k poznatku, že laický prvek v justici může dobře fungovat jako korektiv státní z vůle v politicky exponovaných řízeních, ale také může vést k justičním omylům kvůli příliš snadné ovlivnitelnosti veřejnosti. Dále vysvětluje, proč pro kontinentální typ právní kultury se lépe hodí přísedící než porota. Toto spojení typu právní kultury a typu laického prvku v justici je právněteoreticky velmi zajímavé a mohlo by být obšírněji diskutováno v rámci obhajoby.

V druhé až páté části doktorand důkladně rozebírá různé problémy právní úpravy i praxe fungování přísedících v ČR. Současný systém považuje za odporující ústavnímu principu nezávislosti a nestrannosti soudu a soudce, jakož i ústavnímu principu zákonného soudce. Tato závazná zjištění doktorand opírá o argumenty z judikatury, právní vědy i o svoji podrobnou analýzu. Závazné jsou i problémy z hlediska funkčnosti institutu přísedících, včetně často vysokého věku přísedících, pro něž ne zcela konzistentně neplatí soudcovská horní věková hranice 70 let. Problém je i v malém zájmu i posty přísedících a ve velmi nejasné úpravě střetu zájmů. Nikdo dosud slabiny českého systému přísedících neanalyzoval tak zevrubně. I v tom je velký praktický přínos této disertační práce.

Šestá část obsahuje důležitou komparativní analýzu, porovnávající českou právní úpravu s rakouskou a německou. Doktorand mj. navrhuje převzít z těchto států pojetí funkce přísedícího jako občanské povinnosti, čímž by odpadl problém s nedostatkem přísedících a institut přísedících by lépe plnil svoji funkci kontroly justice lidem a vzdělávání občanů v záležitostech justice. Jeho argumenty mne přesvědčily, že má-li být institut přísedících zachován, pak v této podobě občanské povinnosti. Při konkrétním určování přísedících losem s různými výlukami a neslučitelnostmi se pak lze inspirovat rakouským nebo německým vzorem.

V závěru doktorand doporučuje na základě provedené analýzy změny v systému přísedících s občanskou povinností, losem, věkovým omezením, vyloučením státních úředníků a působením přísedících především v trestním procesu. K zásadní

právněteoretické otázce, zda vůbec převažují důvody pro zachování laického prvku v justici, doktorand uvádí: „*Hlavním důvodem je fakt, že laici jsou na rozdíl od soudců zcela nezávislí na státu. Jestliže jsou totiž soudci státními zaměstnanci, pak lze z tohoto vztahu jistou závislost za určitých okolností vyvozovat. To platí zejména v případech příklonu státních struktur k autoritářskému režimu. Na momentální domnělou zakořeněnost demokratického zřízení i pro všechny budoucí časy se totiž pravděpodobně nemůžeme s naprostou jistotou spoléhat. Právě v případech autoritářských režimů a politicky motivovaných kauz mohou být laici poslední zárukou skutečně nestranného a nezávislého rozhodování. Obzvláště to platí v řízeních, kde stát disponuje veřejnou žalobou a osoba, vůči níž se proces vede, se ocitá ve slabším postavení.*“ (str. 123–124)

Práce se opírá o značné množství české i zahraniční, především německé a rakouské, literatury, a o rozsáhlý soubor české judikatury, s nimiž korektně pracuje. Práci prospěly i konzultace s německými odborníky a pohled na českou i německou praxi. Je trochu škoda, že se v práci výrazněji nepromítly poznatky získané ve Velké Británii; byť doktorand došel poměrně brzy k závěru, že pro úvahy o zlepšení českého laického prvku v justici budou přínosnější poznatky ze zemí s přísedícími, přesto by staletá britská zkušenost s porotami mohla obohatit některé teoretické úvahy v práci obsažené.

Práce je přehledně členěná a psaná velmi jasným a srozumitelným jazykem. Její části byly publikovány ve dvou odborných textech – jako kapitola v knize T. Gábriše (ed.): *Sudcovské rozhodovanie. Záruky a prekážky spravodlivého procesu* (Bratislava 2018) a jako článek v *Právniku* č. 11/2019. Rozhodně doporučuji publikaci práce i jako monografii.

Předložená disertační práce je tak prvním monografickým zpracováním důležitého tématu, jemuž zatím byly věnovány jen nemnohé časopisecké články, pečlivě shrnuté v úvodu práce. Zároveň se jedná o téma aktuální a závažné a práce dospívá k důležitým novým poznatkům. Splňuje tak po obsahové stránce požadavky kladené na disertační práci – původnost a vědecký přínos. Doporučuji ji k obhajobě.

V Praze dne 28. ledna 2020

Doc. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.